

**Broedvogels van Rotterdamse
Hoek, Urkerbos, Schokland
en Grote Trap in 2015**

Willem van Manen en
Symen Deuzeman

Sovon-rapport 2016/10

Broedvogels van Rotterdamse Hoek, Urkerbos, Schokland en Grote Trap in 2015

Willem van Manen en Symen Deuzeman

Sovon-rapport 2016/10
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van
Het Flevo-landschap

Natuur dichtbij
HETFLEVO
LANDSCHAP

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2016

ISSN 1382-6255

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Stichting Het Flevo-landschap.

Wijze van citeren: van Manen W. & Deuzeman S. 2016. Broedvogels van Rotterdamse Hoek, Urkerbos, Schokland en Grote Trap in 2015. Sovon-rapport 2016/10. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Illustraties omslag: Rotterdamse Hoek, 20 april 2015 (Willem van Manen).

Foto's rapport: Symen Deuzeman en Willem van Manen

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Gebiedsbeschrijving	3
3. Werkwijze en omstandigheden in 2015	5
3.1. Veldwerk	5
3.2. Interpretatie	5
3.3. Weersomstandigheden	6
4. Resultaten	7
4.1. Soorten en aantallen	7
4.2. Vergelijking met eerdere karteringen.....	10
4.2.1. Rotterdamse Hoek.....	10
4.2.2. Urkerbos.....	10
4.2.3. Schokland.....	12
4.2.4. Grote Trap.....	13
4.3. Soortbesprekingen.....	14
5. Evaluatie.....	18
6. Literatuur.....	19

1. Inleiding

In het voorjaar van 2015 zijn enkele terreinen van Het Flevo-landschap (541 ha) geïnventariseerd op broedvogels. Het ging om het Rotterdamse Hoek (61,6 ha), Urkerbos (211,5 ha), een deel van Schokland (146,1 ha) in de Noordoostpolder en Grote Trap (121,5 ha) in Zuidelijk Flevoland. Sovon Vogelonderzoek Nederland voerde de inventarisatie uit in opdracht van Het Flevo-landschap. De inventarisaties hebben ten doel de betekenis van de gebieden of delen daarvan voor broedvogels vast te stellen en daarmee beheer beter te kunnen evalueren. Het basismateriaal van de inventarisatie is opgeslagen op het Sovon-bureau te Nijmegen. Digitale bestanden van de waarnemingen zijn terug te vinden in de archieven van Sovon en Het Flevo-landschap. Voor hulp in het veld en/of totstandkoming van het rapport danken wij: Lukas van Lier en Roelof Duijff.

Moerasbos in Rotterdamse Hoek, 20 april 2015 (Willem van Manen).

2. Gebiedsbeschrijving

De ligging van Rotterdamse Hoek (61,6 ha), Urkerbos (211,5 ha), een deel van Schokland (146,1 ha) in de Noordoostpolder en Grote Trap (121,5 ha) in Zuidelijk Flevoland is weergegeven in Figuur 1.

Figuur 1. Ligging van de in 2015 onderzochte gebieden (blauw).

Rotterdamse Hoek (61,6 ha)

Rotterdamse Hoek ligt tegen de IJsselmeerdijk in de Noordoostpolder. De bodem bestaat uit kalkhoudende klei en zand. Richting de dijk wordt het gebied natter en is lokaal sprake van kwel. Het gebied wordt omgeven door grootschalig, open akker- en grasland en de rij windmolens langs de dijk is prominent ('s nachts zeer hoorbaar) aanwezig. Langs de oostrand staan twee boerenbedrijven met erfbeplanting. De noordelijke helft van het gebied is begroeid met een kruidenrijke vegetatie, die in 2013 is ingezaaid en daarna enkele malen gemaaid. In het voorjaar werden vooral de noordwestelijke percelen gedomineerd door grassen, maar in de noordoostelijke en centrale percelen domineerde hoog (1,5 m) opschietende veldzuring. Tegen de dijk aan ligt een prachtige uitgegraven kwelpas met omringend moeras van ongeveer 4 ha, met oude eiken, elzen, essen en wilgen. In de zuidelijke percelen zijn enkele jaren geleden vier langwerpige plassen uitgegraven. De taluds zijn begroeid met gras en slechts hier en daar is sprake van een oevervegetatie met gele lis en lisdodde. De plassen zijn ondiep en in de loop van het voorjaar vielen de randen droog. Later viel er meer neerslag en verdwenen deze slikranden.

Urkerbos (211,5 ha)

Het Urkerbos grenst tegen de noordkant van de bebouwing van Urk. In het westen grenst het aan de IJsselmeerdijk en in het noorden en oosten aan grootschalige akkers en grasland. Het gebied ligt op een overgang van bodemtypes, met klei in het westen, veen in het centrum en zand in het oosten. Het bos is aangeplant tussen 1954 en 1959 en nu dus rond 60 jaar oud. Het wordt beheerd als natuurbos, waarbij natuurlijke processen haar gang kunnen gaan en er beperkt sprake is van houtoogst. Op de kleigrond in het westen staat vooral populier, zomereik, es en beuk, op het veen in het middendeel

fijnspar, sitka, berk en zomereik en in het zandige oostelijke deel Oostenrijkse-, Corsicaanse- en groveden, fijnspar, zomereik en populier. Het bos is volop in ontwikkeling. De populieren naderen deels het einde van hun levensloop. Eik, berk en haagbeuk nemen de plaats in van fijnsparren, die zo oppervlakkig wortelen, dat ze bij een flinke storm gemakkelijk omwaaien, waardoor er allerlei open plekken in het bos ontstaan. Dat komt mede door de hoge grondwaterstand in het bos en de bodem. In het noordwestelijk deel ligt het geologisch reservaat P. van der Lijn, waar een morene uit de ijstijd naar boven komt. Het bestaat uit een open schraal grasland met opslag van jeneverbessen. In de zuidrand bevindt zich het Staarreservaat. Het gebied bestaat grotendeels uit droog rietland, ruigte, struweel en duingrasland en enkele plasjes met nat rietland. Het wordt omgeven door een ringsloot. In het oostelijke deel komen diverse schrale graslanden voor, waarbij ook een vrij grote waterpartij is gegraven, dat omringd wordt door rietland.

Schokland (146,1 ha)

Alleen het laaggelegen graslandgebied dat feitelijk ten oosten van het hoger gelegen eiland Schokland ligt, is gekarteerd in 2015. Het betreft een smalle strook veengrond, die aan de oostrand overgaat in een kleibodem. Langs de westrand loopt langs de steile overgang tussen hoog en laag een fietspad, op veel plekken van het onderzochte gebied gescheiden door een smal lint van bomen en/of struiken. Aan de overige zijden wordt het gebied begrensd door grootschalige en diep ontwaterde akkers en graslanden. Ter hoogte van het centrum van het gebied ligt het museum van Schokland met een parkeerplaats.

Het gebied zelf bestaat uit grasland met enkele laagten, begroeid met liesgras, rietgras en riet. Hoewel de waterstand binnen het gebied kunstmatig hoog wordt gehouden (en dus veel hoger is dan in de omgeving), vielen de laagten in het broedseizoen van 2015 al vrij snel droog of bijna droog. Tussen de laagten door loopt lokaal een netwerk van dijkes, waarvan een deel buiten het broedseizoen is opgesteld voor publiek.

Grote Trap (121,5 ha)

Grote Trap is in het midden van de jaren negentig ingericht als verbindingzone tussen de Oostvaardersplassen en het Horsterwold. Het is een smalle strook grond van 90-140 m breed en 7,9 km lang. Deze strook is aan weerszijden begrensd door sloten. Aan de westzijde is dit een bredere vaart, waarvan de taluds aan de Trap-zijde zijn afgevlakt. Aan de oostzijde is soms sprake van een vaart, maar op andere plekken een bijna droge greppel. De bodem bestaat uit zeeklei en het hele gebied is omgeven door grootschalig en diep ontwaterd akkerland.

Het gebied bestaat voor een groot deel uit grasland, waarvan een deel wordt gemaaid en een deel in de zomer wordt begraaasd door vee. Verder komen er wat dichte loofbosjes en struwelen voor en zijn enkele poelen aangelegd. Op de afgevlakte oever van de tocht is in de winter van 2015 het riet gemaaid en niet afgevoerd.

Uitzicht vanaf de rand van Rotterdamse Hoek. Linksonder is de rand van een recent uitgegraven plas zichtbaar, 26 april (Willem van Manen).

3. Werkwijze en omstandigheden in 2015

Bij het verzamelen van broedvogelgegevens in terreinen van Het Flevo-landschap zijn de volgende aspecten van belang:

- verspreiding en aantal territoria van de broedvogelsoorten
- aantalsontwikkeling van de broedvogelsoorten
- relatie tussen het beheer en broedvogels

3.1. Veldwerk

In grote lijnen is de uitgebreide territoriumkartering toegepast, zoals beschreven in Van Dijk & Boele 2011. Bij de kartering lag de nadruk op de soorten van de SNL-lijst, plus aanvullende soorten van BMP-B. In Rotterdamse Hoek, Urkerbos en Schokland werden vijf inventarisatieronden uitgevoerd in de periode maart-juli (Tabel 1), aangevuld met 1-2 rondes in de ochtend-of avondschemer. In Grote Trap werd het aantal bezoeken beperkt tot drie, vanwege de vorm van het gebied, bij vijf rondes zou de benodigde tijd de pan uitrijzen. Hier werd wel een schemerronde gebracht, maar vanwege de slechte bereikbaarheid van het gebied, alsmede het geluid van windmolens en de snelweg A7, kan deze niet als volledig worden beschouwd.

In totaal is 79 uur en 20 minuten besteed aan veldwerk, wat neerkomt op 8,8 minuten per hectare (Rotterdamse Hoek 6,8, Urkerbos 12,8, Schokland 4,8 en Grote Trap 7,7 min/ha). De meeste veldbezoeken begonnen rond zonsopgang en duurden tot in de middag. De af te leggen route (te voet of per fiets) werd aangepast aan de terreingesteldheid. Territoria werden voornamelijk vastgesteld aan de hand van zingende of baltsende vogels. In geval van zeldzame soorten en soorten met een grote, overlappende territoria of leefgebieden, werd geprobeerd een zo hoog mogelijke (nestindicatieve) broedcode te verzamelen en de nestplaats zo nauwkeurig mogelijk te lokaliseren. Dit om te voorkomen dat niet-broedvogels werden meegeteld en om over- of ondertelling van moeilijk karteerbare soorten te voorkomen. Tijdens de inventarisatie lag de focus op het verzamelen van uitsluitende waarnemingen, dat wil zeggen waarnemingen van tegelijkertijd zingende of baltsende individuen.

Tabel 1. Bezoektijden in de onderzoeksgebieden. WvM=Willem van Manen, SD=Symen Deuzeman

Gebied	Datum	Begin	Eind	Karteerder	Gebied	Datum	Begin	Eind	Karteerder
Rotterdamse Hoek	24-mrt	14:20	15:30	WvM	Urkerbos	11-mrt	7:45	15:00	SD
Rotterdamse Hoek	20-apr	8:50	10:30	WvM	Urkerbos	6-apr	6:50	16:00	SD
Rotterdamse Hoek	20-mei	7:45	9:00	WvM	Urkerbos	7-mei	5:45	15:50	SD
Rotterdamse Hoek	11-jun	3:40	4:05	WvM	Urkerbos	15-jun	5:10	16:25	SD
Rotterdamse Hoek	13-jun	5:45	7:05	WvM	Urkerbos	15-jun	21:50	23:40	SD
Rotterdamse Hoek	23-jun	9:50	11:00	WvM	Urkerbos	10-jul	8:15	13:45	SD
Schokland	24-mrt	11:50	14:00	WvM	Grote trap	24-mrt	6:50	9:45	WvM
Schokland	20-apr	6:10	8:30	WvM	Grote trap	29-apr	5:35	11:40	WvM
Schokland	20-mei	4:40	7:20	WvM	Grote trap	11-jun	4:55	11:05	WvM
Schokland	11-jun	2:45	3:20	WvM	Grote trap	13-jun	3:35	4:00	WvM
Schokland	13-jun	7:25	9:15	WvM					
Schokland	23-jun	11:15	13:20	WvM					

3.2. Interpretatie

In het veld werden de waarnemingen, voorzien van broedcode, ingetekend op veldkaarten. Later werden deze gedigitaliseerd en ingevoerd in het autoclusterprogramma van Sovon. Clustering van waarnemingen tot territoria gebeurde op basis van de criteria zoals beschreven in van Dijk & Boele (2011), maar met een lichte aanpassing vanwege het geringe aantal bezoeken (5 in plaats van 8). Nestvondsten of nestindicatieve waarnemingen telden in alle gevallen mee. De stippen op de verspreidingskaarten zijn de locaties van waarnemingen met de hoogste broedcode of anders de laatste meetellende waarneming binnen de geïnterpreteerde territoria.

3.3. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Veel territoriale activiteit neemt later op de dag ook af bij hoge temperaturen. Daarom wordt hier een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2015 gegeven aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI. In tabel 2 zijn enkele variabelen samengevat.

Tabel 2. Enkele weersvariabelen (gemiddelde temperatuur, aantal zonuren per maand en hoeveelheid neerslag) in de periode april-juni, op basis van gegevens van het KNMI, station De Bilt. Ref staat voor (langjarig gemiddelde 1981-2010).

Maand	Temperatuur (°C)		Zonuren		Neerslag (mm)	
	2015	Ref	2015	Ref	2015	Ref
Maart	6,2	6,2	158	125	59	68
April	9,0	9,2	242	178	22	44
Mei	12,4	13,1	222	213	51	61
Juni	15,6	15,6	241	201	33	68
Juli	18,4	17,9	225	212	92	78

De periode november - februari was vrij zacht, nat en zonnig. De gemiddelde maarttemperatuur zorgde uiteindelijk voor een buitengewoon zachte winter (Hellmanngetal in november 2014-maart 2015 7,8).

Maart was qua temperatuur normaal, zonnig en droog. Er waren regionale temperatuurverschillen, in het noorden was maart zacht, maar in het zuiden juist aan de koude kant.

Het grootste deel van de maand was een hogedrukgebied bepalend voor het weer. Aan het einde van de maand nam de wisselvalligheid sterk toe en was het af en toe zeer onstuimig, met op 31 maart storm aan zee met ook boven land zware windstoten.

Het aantal dagen met regen en de hoeveelheid regen bleven beperkt. Het zuidwesten was het droogst, de meeste regen viel in de oostelijke helft van het land. Maart was een zonnige maand met weinig regionale verschillen.

April was zeer zonnig, droog en aan de koude kant, met wederom (grote) regionale verschillen. Door een heersende noordelijke stroming was in het noorden van het land april veelal te koud, in het zuidoosten was april juist zachter dan normaal. Vorst aan de grond was in het oosten tot het einde van de maand aan de orde van de dag. Doordat hogedrukgebieden bepalend waren voor het weer, bleef de totale hoeveelheid neerslag beperkt. De minste neerslag viel in het westen van het land, op sommige plaatsen niet meer dan ca. 10 mm. Het oosten en zuidoosten waren het natst, natte dagen kwamen landelijk niet voor.

Mei was vrij koel, vrij droog en vrij zonnig. De maand begon koel, lokaal kwam de temperatuur 's nachts onder het vriespunt. Tot het einde van de maand kwam het nog regelmatig tot vorst aan de grond. Daarna volgde een wisselvallige, vaak winderige, periode, waarin de temperatuur opliep. Op 11 mei werd de eerste zomerse dag van het jaar genoteerd (>25 °C). Daarna werd met een overheersende westenwind weer vrij koele lucht van zee aangevoerd. De temperatuur bleef daarbij vooral in het noorden op de meeste dagen onder normaal steken, vaak in combinatie met een stevige wind. In de zuidoostelijke helft van het land liepen de temperaturen nog wel regelmatig op tot boven de 20 °C. De meeste neerslag viel tijdens onweersbuien rond 5 mei en op een natte dag op 19 mei. Het zonnigst was het aan de kust, het noordoosten was het minst zonnig.

Juni kende een normale temperatuur en was droog en zonnig. Wel was het temperatuurverloop grillig, waarbij enkele korte periodes met warm tot zeer warm weer werden afgewisseld door langere periodes waarin de temperatuur rond of beneden normaal lag. Ook in juni was er 's nachts nog sprake van vorst aan de grond, door een combinatie van weinig neerslag en de aanvoer van heldere, koele lucht. Een groot deel van de maand werd het weer bepaald door hogedrukgebieden waardoor de hoeveelheid regen regionaal beperkt bleef. De meeste regen viel tijdens (onweers)buien op 5, 12, 21 & 22 juni. Vooral de eerste helft van juni was zonnig, rond de langste dag was het juist uitgesproken somber. Zeeland was het zonnigst, terwijl het noordoosten van het land het minste zon zag.

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

In totaal werden 81 soorten broedvogels vastgesteld in de gebieden samen (Tabel 3). Daarvan werden 74 gekarteerd en stonden 20 op de Rode Lijst (Van Beusekom et al. 2005). Het aantal soorten en Rode Lijst-soorten staat per gebied onderaan de tabel. Dichtheden per soort per gebied staan in Tabel 4.

Tabel 3. Aantallen broedvogels per gebied in 2015. +=aangetroffen, RL=Rode Lijst-status, GE=gevoelig, KW=kwetsbaar, BE=bedreigd.

Soort	Rott.Hoek	Urkerbos	Schokland	Gr.Trap	RL
Knobbelzwaan	1	1	1	1	
Grauwe Gans	0	1	4	0	
Nijlgans	1	0	0	0	
Kuifeend	3	0	0	4	
Krakeend	1	0	14	28	
Slobeend	0	0	4	0	KW
Wilde Eend	32	6	45	17	
Zomertaling	0	0	3	0	KW
Blauwe Reiger	0	62	0	0	
Dodaars	0	0	0	1	
Bruine Kiekendief	0	1	0	0	
Havik	1	3	0	0	
Sperwer	0	2	0	0	
Buizerd	1	6	0	2	
Porseleinhoen	0	0	2	0	KW
Kwartelkoning	0	0	1	0	KW
Waterhoen	0	0	1	0	
Meerkoet	10	1	19	8	
Scholekster	1	0	0	0	
Kleine Plevier	3	0	0	0	
Kievit	18	0	18	0	
Watersnip	0	0	1	0	BE
Grutto	6	0	4	0	GE
Tureluur	26	0	17	0	GE
Holenduif	0	0	0	1	
Houtduif	0	15	0	5	
Zomertortel	0	0	0	2	KW
Koekoek	1	0	1	7	KW
Kerkuil	0	0	0	1	KW
Grote Bonte Specht	1	31	0	0	
Kleine Bonte Specht	0	2	0	0	
Wielewaal	0	3	0	0	KW
Ekster	0	0	0	3	
Gaai	0	18	0	6	
Zwarte Kraai	0	3	1	5	
Goudhaan	0	31	0	0	
Vuurgoudhaan	0	4	0	0	
Pimpelmees	+	+	-	+	
Koolmees	+	+	-	+	
Kuifmees	0	2	0	0	
Zwarte Mees	0	6	0	0	
Matkop	0	12	0	4	GE
Veldleeuwerik	9	0	3	0	GE
Boerenwaluw	0	0	4	0	GE

Soort	Rott.Hoek	Urkerbos	Schokland	Gr.Trap	RL
Staartmees	0	21	0	2	
Fluiter	0	1	0	0	
Tjiftjaf	+	+	+	+	
Fitis	+	+	+	+	
Grasmus	0	6	4	46	
Tuinfluiter	2	36	3	26	
Zwartkop	5	116	7	28	
Sprinkhaanzanger	0	1	1	1	
Spotvogel	0	1	0	0	GE
Bosrietzanger	1	12	5	49	
Kleine Karekiet	0	13	26	103	
Rietzanger	0	0	0	1	
Boomklever	1	27	0	0	
Boomkruiper	2	40	0	0	
Winterkoning	+	+	+	+	
Spreeuw	4	3	0	0	
Merel	+	+	+	+	
Zanglijster	0	57	1	11	
Grote Lijster	0	1	0	0	
Grauwe Vliegenvanger	0	8	0	0	GE
Roodborst	+	+	+	+	
Nachtegaal	0	0	0	1	KW
Blauwborst	0	0	0	17	
Gekraagde Roodstaart	0	2	0	2	
Roodborsttapuit	0	0	0	1	
Heggenmus	0	19	1	8	
Gele Kwikstaart	16	0	8	0	GE
Boompieper	0	0	1	0	
Graspieper	3	0	14	0	GE
Vink	+	+	+	+	
Groenling	1	10	0	8	
Putter	0	8	1	0	
Sijs	0	1	0	0	
Kneu	0	0	4	15	GE
Goudvink	0	3	0	0	
Appelvink	2	40	0	0	
Rietgors	1	4	17	13	
N soorten	36	51	40	41	
N Rode lijst	7	4	13	6	

Tabel 4. Dichtheden (N/100 ha) van broedvogels in de onderzochte gebieden.

Soort	Rotterd. Hoek	Urkerbos	Schokland	Grote Trap
Knobbelzwaan	1,6	0,5	0,7	0,8
Grauwe Gans	-	0,5	2,7	-
Nijlgans	1,6	-	-	-
Kuifeend	4,9	-	-	3,3
Krakeend	1,6	-	9,6	23,0
Slobeend	-	-	2,7	-
Wilde Eend	51,9	2,8	30,8	14,0
Zomertaling	-	-	2,1	-
Blauwe Reiger	-	29,3	-	-
Dodaars	-	-	-	0,8
Bruine Kiekendief	-	0,5	-	-

Soort	Rotterd. Hoek	Urkerbos	Schokland	Grote Trap
Havik	1,6	1,4	-	-
Sperwer	-	0,9	-	-
Buizerd	1,6	2,8	-	1,6
Porseleinhoen	-	-	1,4	-
Kwartelkoning	-	-	0,7	-
Waterhoen	-	-	0,7	-
Meerkoet	16,2	0,5	13,0	6,6
Scholekster	1,6	-	-	-
Kleine Plevier	4,9	-	-	-
Kievit	29,2	-	12,3	-
Watersnip	-	-	0,7	-
Grutto	9,7	-	2,7	-
Tureluur	42,2	-	11,6	-
Holenduif	-	-	-	0,8
Houtduif	-	7,1	-	4,1
Zomertortel	-	-	-	1,6
Koekoek	1,6	-	0,7	5,8
Kerkuil	-	-	-	0,8
Grote Bonte Specht	1,6	14,7	-	-
Kleine Bonte Specht	-	0,9	-	-
Wielewaal	-	1,4	-	-
Ekster	-	-	-	2,5
Gaai	-	8,5	-	4,9
Zwarte Kraai	-	1,4	0,7	4,1
Goudhaan	-	14,7	-	-
Vuurgoudhaan	-	1,9	-	-
Pimpelmees	+	+	+	+
Koolmees	+	+	+	+
Kuifmees	-	0,9	-	-
Zwarte Mees	-	2,8	-	-
Matkop	-	5,7	-	3,3
Veldleeuwerik	14,6	-	2,1	-
Boerenwaluw	-	-	2,7	-
Staartmees	-	9,9	-	1,6
Fluiter	-	0,5	-	-
Tjiftjaf	+	+	+	+
Fitis	+	+	+	+
Grasmus	-	2,8	2,7	37,9
Tuinfluiter	3,2	17,0	2,1	21,4
Zwartkop	8,1	54,8	4,8	23,0
Sprinkhaanzanger	-	0,5	0,7	0,8
Spotvogel	-	0,5	-	-
Bosrietzanger	1,6	5,7	3,4	40,3
Kleine Karekiet	-	6,1	17,8	84,8
Rietzanger	-	-	-	0,8
Boomklever	1,6	12,8	-	-
Boomkruiper	3,2	18,9	-	-
Winterkoning	+	+	+	+
Spreeuw	6,5	1,4	-	-
Merel	+	+	+	+
Zanglijster	-	27,0	0,7	9,1
Grote Lijster	-	0,5	-	-
Grauwe Vliegenvanger	-	3,8	-	-
Roodborst	+	+	+	+
Nachtegaal	-	-	-	0,8
Blauwborst	-	-	-	14,0

Soort	Rotterd. Hoek	Urkerbos	Schokland	Grote Trap
Gekraagde Roodstaart	-	0,9	-	1,6
Roodborsttapuit	-	-	-	0,8
Heggenmus	-	9,0	0,7	6,6
Gele Kwikstaart	26,0	-	5,5	-
Boompieper	-	-	0,7	-
Graspieper	4,9	-	9,6	-
Vink	+	+	+	+
Groenling	1,6	4,7	-	6,6
Putter	-	3,8	0,7	-
Sijs	-	0,5	-	-
Kneu	-	-	2,7	12,3
Goudvink	-	1,4	-	-
Appelvink	3,2	18,9	-	-
Rietgors	1,6	1,9	11,6	10,7

4.2. Vergelijking met eerdere karteringen

4.2.1. Rotterdamse Hoek

De Rotterdamse Hoek werd (exclusief de eendenkooi) in zowel 2013 als 2014 gekarteerd op broedvogels (BMP weidevogels), waarbij net als in 2015 vijf bezoeken zijn gebracht (Nagel 2014). Een vergelijking van aantallen en soorten staat in Tabel 5.

De aantallen gevonden watervogels laten vrij grote verschillen zien, maar bijvoorbeeld bij de Bergeend kan dat zijn veroorzaakt door de interpretatie van waarnemingen. In 2015 zijn de Bergeenden bij de plasjes bijvoorbeeld niet als broedvogel aangemerkt en wellicht geldt hetzelfde, maar dan omgekeerd, voor de groepen Wilde Eenden. Meerkoeten namen toe en ook de Knobbelzwaan (nest) vestigde zich in 2015. De Kleine Plevieren bleven min of meer constant, hun aantal is waarschijnlijk afhankelijk van de waterstand in de plasjes. Wanneer die laag is, vallen delen droog, waardoor geschikt habitat ontstaat. Bontbekplevieren werden in 2015 wel waargenomen, maar territoriumindicatief gedrag ontbrak.

De aantallen weidevogels laten wat fluctuaties zien, wat vrij normaal is in kleinere gebieden. Opmerkelijk is de toename van Gele Kwikstaart, die bijzonder waren gecharmeerd van de percelen met hoog opschietende veldzuring. Een dergelijk habitat is voor de Graspieper, waarvan het aantal daalde minder interessant.

Tabel 5. Gevonden aantallen broedvogels in het open deel (exclusief eendenkooi) in de Rotterdamse Hoek tijdens de verschillende karteringen

Soort	2013	2014	2015	Soort	2013	2014	2015
Knobbelzwaan	0	0	1	Kleine Plevier	3	1	3
Nijlgans	1	1	1	Bontbekplevier	6	5	0
Bergeend	1	4	0	Kievit	21	13	18
Kuifeend	5	6	3	Grutto	7	11	6
Krakeend	0	2	1	Tureluur	14	18	26
Slobeend	0	1	0	Veldleeuwerik	4	14	9
Wilde Eend	5	8	25	Bosrietzanger	0	0	1
Zomertaling	0	2	0	Gele Kwikstaart	3	9	16
Meerkoet	0	4	9	Graspieper	10	9	3
Scholekster	1	0	1	Rietgors	1	0	1

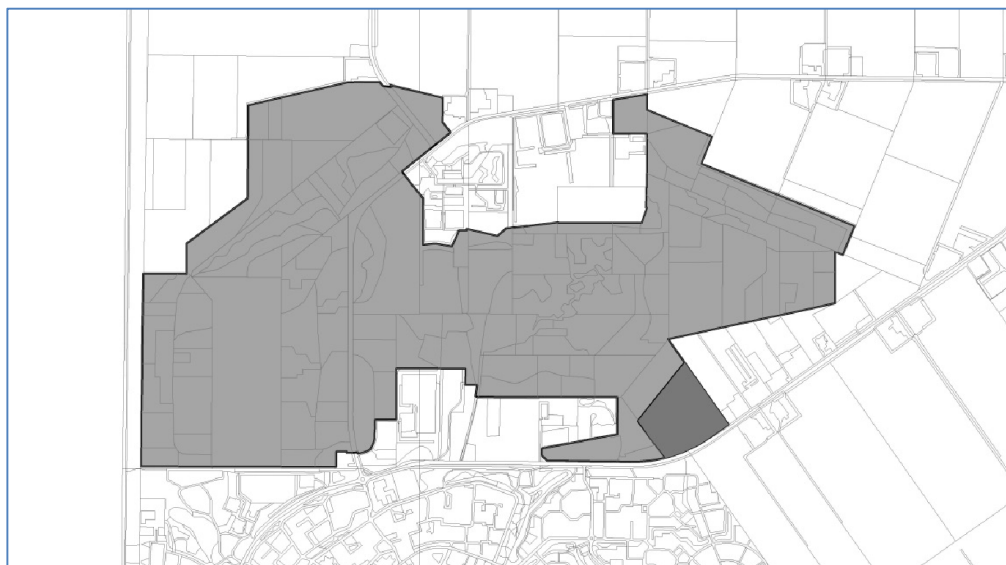
4.2.2. Urkerbos

Het Urkerbos is gekarteerd in 1998 door Marcel Bonder (Bonder 1998), waarbij alle aanwezige soorten werden gekarteerd. Net als in 2015 werden vijf integrale bezoeken gebracht. De gebiedsgrenzen kwamen in grote lijnen overeen met 2015, maar verschillen in enkele details (Figuur 2). Aantallen broedvogels staan in Tabel 6.

Een aantal soorten verdween uit het Urkerbos (Fazant, Boomvalk, Houtsnip, Koekoek, Rietzanger, Nachtegaal, Blauwborst, Ringmus, Boompieper en Kneu). Al deze soorten waren in 1998 al in klein aantal aanwezig en verdwijning is in lijn met landelijke of regionale trend of in lijn met het ouder worden van het bos. Kennelijk was de Zomertortel ook in 1998 al verdwenen als broedvogel.

Nieuw zijn Knobbelzwaan, Grauwe Gans, Meerkoet, Fluitspootvogel, Spreeuw, Kleine Bonte Specht, Kuifmees, Gekraagde Roodstaart (in 1998 één territorium net buiten het gebied), Vuurgoudhaan en Groenling. Voor een deel zal dit toeval zijn, maar verschijnen van Spotsvogel en Kuifmees is tegen de verwachting in, omdat deze soorten regionaal afnemen. De Kuifmees is bijvoorbeeld vrijwel verdwenen uit de Provincie Flevoland.

Opmerkelijk is de toename van Bosrietzanger (verdwijnt in de regel met het ouder worden van bos) en Matkop, die eveneens jonge opstanden prefereert. Soorten van ouder bos als Boomklever, Boomkruiper, Grote Bonte Specht en Appelvink namen in aantal toe, in lijn met de verwachtingen.

Figuur 2. Deel van het Urkerbos dat in zowel 1998 als 2015 werd gekarteerd en de ligging van het Staareservaat (donkergrijs)

Tabel 6. Gevonden aantallen broedvogels in het Urkerbos in 1998 en 2015.

Soort	1998	2015	Soort	1998	2015
Knobbelzwaan	0	1	Tuinfluitspootvogel	36	35
Grauwe Gans	0	1	Zwartkop	69	113
Wilde Eend	5	6	Sprinkhaanzanger	1	1
Fazant	1	0	Spotsvogel	0	1
Blauwe Reiger	38	62	Bosrietzanger	8	12
Bruine Kiekendief	1	1	Kleine Karekiet	14	13
Havik	3	3	Rietzanger	1	0
Sperwer	1	2	Boomklever	4	27
Buizerd	4	5	Boomkruiper	17	39
Boomvalk	1	0	Spreeuw	0	1
Meerkoet	0	1	Zanglijster	28	56
Houtsnip	6	0	Grote Lijster	1	1
Houtduif	26	15	Grauwe Vliegenvanger	2	8
Koekoek	1	0	Nachtegaal	2	0
Grote Bonte Specht	24	30	Blauwborst	1	0
Kleine Bonte Specht	0	2	Gekraagde Roodstaart	0	2
Wielewaal	3	3	Heggenmus	15	18
Gaai	8	17	Ringmus	1	0
Zwarte Kraai	4	3	Boompieper	2	0

Soort	1998	2015	Soort	1998	2015
Goudhaan	16	31	Groenling	0	10
Vuurgoudhaan	0	4	Putter	1	7
Kuifmees	0	2	Sijs	1	1
Zwarte Mees	2	6	Kneu	1	0
Matkop	5	12	Goudvink	1	3
Staartmees	9	21	Appelvink	22	40
Fluiter	0	1	Rietgors	6	4
Grasmus	9	6			

Een deel van het Urkerbos, het 5 ha grote Staartreservaat (Figuur 2) is vaker gekarteerd (Bonder 1998, Jalving & Bremer 2001). Het betreft een tamelijk intact restant van een zandwal, waarin reliëf is ontstaan door lokale afgraving, die niet is ingeplant met bos. Vanwege de botanische waarden heeft het gebied een speciale status en de eerste broedvogelkartering vond plaats in 1974. Resultaten van diverse karteringen staan in Tabel 7.

In 1974 waren nog vooral pioniersoorten aanwezig, maar ook al enkele struweelsoorten. Rietsoorten lijken geleidelijk te verdwijnen, al is de aanwezigheid van een Bruine Kiekendief anno 2015 opmerkelijk. Bossoorten blijven schaars of vestigden zich nauwelijks, omdat het gebied wordt opgehouden.

Tabel 7. Aantallen broedvogels in het Staartreservaat tijdens verschillende karteringen. ? = mogelijk aanwezig.

Soort	1974	1989	1998	2015	Soort	1974	1989	1998	2015
Knobbelzwaan	0	0	0	1	Tuinfluiter	0	1	3	1
Grauwe Gans	0	0	0	1	Zwartkop	0	0	0	1
Kuifeend	1	0	0	0	Sprinkhaanzanger	0	0	1	1
Wilde Eend	2	4	2	1	Bosrietzanger	6	0	3	3
Bruine Kiekendief	0	1	1	1	Kleine Karekiet	15	17	9	10
Fazant	1	1	0	0	Rietzanger	1	0	1	0
Waterral	1	1	0	0	Merel	1	2	1	?
Waterhoen	1	1	0	0	Nachtegaal	0	0	2	0
Meerkoet	1	1	0	1	Blauwborst	0	0	1	0
Scholekster	2	0	0	0	Winterkoning	1	2	2	?
Houtduif	0	0	3	1	Witte Kwikstaart	0	1	0	0
Koekoek	1	0	1	0	Boompieper	1	0	0	0
Ekster	0	1	1	0	Kneu	1	1	1	0
Zwarte Kraai	0	1	0	0	Rietgors	8	6	5	4
Staartmees	0	0	0	1	Baardman	1	1	0	0
Tjiftjaf	1	3	5	?	Koolmees	0	3	0	?
Fitis	2	7	6	?	Pimpelmees	0	2	0	?
Grasmus	1	2	3	3	Vink	0	1	0	?

4.2.3. Schokland

Het open en laaggelegen deel van Schokland is eerder gekarteerd door Lukas van Lier in 2008 en Willem van Manen in 2011. De begrenzing overlaptte in 2008 en 2011 geheel met die in 2015. Aantallen broedvogels tijdens beide karteringen staan in Tabel 8.

Met uitzondering van Grauwe Gans, Krakeend en Meerkoet waren watervogels in 2015 een stuk schaarser dan in 2011. Dit kan te maken hebben met de vorderende successie in het gebied, maar ook met de lage waterstand in de loop van het broedseizoen, waarbij enkele ondiepe plassen in het noorden van het gebied droog vielen. Ten opzichte van 2008 was er sprake van een toename van Krakeend en een afname van Slobeend en Zomertaling, waarschijnlijk een indicatie van vorderende successie.

Moerasvogels lieten tamelijk stabiele aantallen zien of namen zelfs licht toe (Rietgors, Kleine Karekiet). Wel werden in 2015 geen Kleinst Waterhoentjes en Waterrallen waargenomen, in tegenstelling tot 2011. In 2008 werd het merendeel van deze soorten niet gekarteerd.

Weidevogels (steltlopers) laten een wisselend beeld zien. De verdwijning van Scholekster houdt waarschijnlijk verband met het meer en meer begroeid raken van het gebied, mogelijk net als de toename van de Tureluur. Van Kievit, Grutto en Tureluur werden in mei en juni slechts enkele paren alarmerend aangetroffen, duidend op een gering broedsucces. Van de zangvogels van open grasland namen Gele Kwikstaart en Graspieper toe, maar nam het aantal Veldleeuweriken af ten opzichte van 2008. De toename van Gele Kwikstaart klopt niet met successie, maar mogelijk zorgde het lage waterpeil (droogvallend slik) voor meer geschikt habitat. In 2015 werd bovendien een Kwartelkoning vastgesteld (niet in 2008 en 2011). Bij de overige soorten, die meest voorkomen in struwelen en boomrijen langs de uiterste rand van het gebied, lijken de aantallen vrij stabiel, maar verschillen kunnen hier theoretisch snel optreden omdat alleen al de exacte intekenlocatie van grote invloed kan zijn. Vrijwel alle struweel ligt namelijk precies op de rand van het gebied.

Tabel 8. Aantallen broedvogels in het open en laag gelegen deel van Schokland in 2011 en 2015. += aanwezig, niet geteld, ? mogelijk aanwezig, niet geteld.

Soort	2008	2011	2015	Soort	2008	2011	2015
Knobbelzwaan	3	3	1	Holenduif	?	1	0
Grauwe Gans	3	2	4	Houtduif	?	1	0
Bergeend	2	0	0	Koekoek	0	0	1
Kuifeend	0	2	0	Zwarte Kraai	?	0	1
Krakeend	6	11	14	Veldleeuwerik	6	3	3
Slobeend	10	12	4	Braamsluiper	?	1	0
Wilde Eend	+	92	45	Grasmus	?	5	4
Zomertaling	8	7	3	Tuinfluitter	?	3	3
Kwartel	0	2	0	Zwartkop	?	1	7
Torenavalk		1	0	Sprinkhaanzanger	0	0	1
Waterral	0	1	0	Spotvogel	?	1	0
Porseleinhoen	2	2	2	Bosrietzanger	+	5	5
Kleinst Waterhoen	0	2	0	Kleine Karekiet	+	23	26
Kwartelkoning	0	0	1	Zanglijster	?	1	1
Waterhoen	+	2	1	Heggenmus	?	2	1
Meerkoet	+	20	19	Gele Kwikstaart	4	3	8
Scholekster	1	1	0	Boompieper	?	0	1
Kievit	12	29	18	Graspieper	10	5	14
Watersnip	2	2	1	Putter	?	1	1
Grutto	6	6	4	Kneu	?	2	4
Tureluur	6	9	17	Rietgors	0	11	17

4.2.4. Grote Trap

In 1999 is Grote Trap gekarteerd door Ruud van Beusekom, waarbij zes bezoeken zijn gebracht (Jalving *et al.* 2000). In 2015 werden slechts drie bezoeken gebracht, zodat er sprake is van een licht methodologisch verschil, dat niet direct naar voren komt uit de resultaten in Tabel 10. Lastig is dat we niet precies weten welke soorten in 1999 niet zijn gekarteerd, zodat bijvoorbeeld niet duidelijk is of soorten als Zanglijster en Zwartkop in 1999 niet voorkwamen (wat best mogelijk is) of dat ze niet zijn gekarteerd. Dit benadrukt het belang van een lijstje van niet-gekarteerde, maar wel aanwezige soorten, wanneer bij een kartering niet alle soorten zijn meegenomen.

De resultaten laten het verdwijnen zien van soorten van open terrein (weidevogels) en pioniersoorten als Bergeend en Kleine Plevier. Veel soorten van struwelen zijn eveneens afgenomen. Omdat bij de kartering in 1999 waarschijnlijk een groot deel van de soorten van latere successiestadie (komen zelden voor op rode lijsten) niet zijn gekarteerd, lijkt het alsof er weinig soorten zijn die zijn toegenomen of zich hebben gevestigd als broedvogel, maar bij Buizerd, Nachtegaal en Gekraagde Roodstaart is dat sowieso het geval.

Bijzonder opmerkelijk zijn de stabiele aantallen van Zomertortel en Koekoek, twee soorten die het landelijk bijzonder slecht doen. Bij de Koekoek, waarvan de aantallen makkelijk kunnen worden overteeld, is in 2015 terdege gelet op uitsluitende waarnemingen en de grote afstanden die mannetjes van deze soort kunnen afleggen.

Tabel 10. Aantallen broedvogels in Grote Trap in 1999 en 2015.

Soort	1999	2015	Soort	1999	2015
Knobbelzwaan	1	1	Zwarte Kraai	2	5
Bergeend	1	0	Veldleeuwerik	11	0
Kuifeend	3	4	Grasmus	49	46
Krakeend	8	28	Sprinkhaanzanger	2	1
Kwartel	1	0	Spotvogel	1	0
Dodaars	3	1	Rietzanger	0	1
Buizerd	0	2	Nachtegaal	0	1
Waterhoen	2	0	Blauwborst	36	17
Scholekster	2	0	Gekraagde Roodstaart	0	2
Kleine Plevier	2	0	Paapje	1	0
Kievit	4	0	Roodborsttapuit	3	1
Wulp	2	0	Gele Kwikstaart	9	0
Holenduif	2	1	Graspieper	6	0
Zomertortel	1	2	Groenling	8	8
Koekoek	6	7	Putter	15	0
Kerkuil	0	1	Rietgors	58	13

4.3. Soortbesprekingen

Zomertaling N=3

De drie territoria zijn vastgesteld in Schokland, waar vrijwel elke ronde paren werden gesignaleerd. De territoria berusten vooral op de drie waarnemingen op 20 mei. Daarna vielen op veel plekken de plassen droog, wat niet noodzakelijkerwijs betekent dat niet succesvol is gebroed.

Blauwe Reiger, N=62

Nabij het beheerkantoor is een behoorlijke kolonie aanwezig van de Blauwe Reiger in een vak met Corsicaanse dennen. Vanaf tenminste 1990 broedden ze in het Urkersbos, waar het begon met zeven nesten. In de periode 1990-2000 steeg de kolonie gestaag tot een maximum van 43 nesten. In die tijd zat de kolonie overigens meer verspreid over het Urkerbos in kleinere aantallen. In de periode 2000-2000-2007 schommelt het aantal tussen de 38-40 nesten. De voorlopige piek werd behaald in 2009 met 69 nesten. In 2013 zaten er 62, gevolgd door een dipje in 2014 met 40 nesten, maar in 2015 werd dit weer hersteld tot 62 nesten (bron: Sovon).

De kolonie is op 6 april 2015 zeer grondig geteld. In sommige bomen zaten meerdere nesten, zoals één boom met vijf bezette nesten, één boom met vier nesten en twee bomen met drie nesten. De voorjaarsstorm van 31 maart leverde weinig schade op, maar toch waaide één nestboom om, met drie dode jongen als gevolg en lag er één dood jong onder een ander nest, dat vermoedelijk van het nest was afgevallen vanwege de storm. Er waren al vroeg jongen, want op 11 maart werden ze al gehoord.

Bruine Kiekendief, N=1

Het territorium werd vastgesteld in het Staartreservaat in het Urkerbos. Op 7 mei was een paar actief aanwezig, waarbij het vrouwtje inviel in het riet en het mannetje alarmeerde bij benadering. Bij vervolgbezoeken was het paar verdwenen.

Havik, N=4

Alle territoria berusten op nestvondsten. Het nest in de Rotterdamse Hoek zat in een oude wilg. Hier werden succesvol jongen grootgebracht. De Havik bleef opvallend genoeg stabiel in het Urkerbos. Elders in bossen in Flevoland, zoals het Kuinderbos, nam de soort de afgelopen tien jaar af. Territoria waren gelijkmatig verdeeld over het gebied. Nesten werden gevonden in een fijnspar, sitkaspar en Corsicaanse den. Op 15 juni waren in alle gevallen grote jongen aanwezig, waarbij het exacte aantal bij twee nesten goed kon worden gezien (1 en 3).

Foto 4. Omgewaaide nestboom van Blauwe Reigernest na de storm van 31 maart 2015, 6 april 2015 (Symen Deuzeman).

Sperwer, N=2

In het Urkerbos werden twee nesten gevonden. Meest opvallend is het nest in een fijnsparrenvak langs de Westermeerweg. In dit vrij grote vak bevond zich ook een nest van de Havik. Het is dan ook niet zo verwonderlijk dat hier geen jongen zijn groot gekomen. Predatie door Haviken komt veelvuldig voor bij zowel pullen als adulte vogels. Het tweede nest bevond zich bij de begraafplaats in een sitkaspar. Op zowel 15 juni als 10 juli lag er poep onder het nest ten teken dat er jongen waren. Het exacte aantal is niet bekend.

Buizerd, N=9

In het Urkerbos werd in alle territoria een nest gevonden. Populier (3) was het meest populair, daarnaast werd de sitkaspar, grove den en zwarte els als nestboom uitgezocht. In vier gevallen werden jongen groot gebracht, al is het exacte aantal niet bekend. In de twee overige gevallen werd een nest wel opgebouwd, maar ging het paar niet over tot broeden.

Op het nest in de Rotterdamse Hoek, aan de rand van de eendenkooi hoog in een wilg, werden succesvol jongen grootgebracht, ondanks de nabijheid (70 m) van het eveneens succesvolle broedgeval van een Havik.

In Grote Trap werd geen nest gevonden, al bestaat het vermoeden dat het noordelijke paar wel een nest heeft gehad in de rij met vlierstruweel aldaar. Het zuidelijke paar werd tot tweemaal toe alarmerend boven een bosje aangetroffen, maar in tegenstelling tot het vlierstruweel was dit overzichtelijk genoeg om zeker te weten dat er geen nest zat.

Porseleinhoen, N=2

In Schokland werd in de ochtendschemering van 11 juni op twee ver uiteen liggende plekken Porseleinhoentjes gehoord. In beide gevallen betrof het plas-dras-situaties met liesgras.

Kwartelkoning, N=1

Eveneens in de nacht van 11 juni werd in Schokland een roepende Kwartelkoning gehoord. De vogel riep vanuit een groot perceel hooiland.

Kleine Plevier, N=3

Territoria van Kleine Plevier zijn aangetroffen in de Rotterdamse Hoek langs de randen van de enkele jaren geleden uitgegraven bassins.

Watersnip, n=1

Het territorium is in het noorden van Schokland opgevoerd aan de hand van een opgejaagd individu op 20 mei. Volgens de criteria kan dit worden opgevat als een broedgeval, maar in feite zijn daarvoor geen andere concrete aanwijzingen.

Houtsnip, n=0

Onder ideale omstandigheden werd op de avond van 15 juni per fiets een ronde gedaan om baltsende Houtsnippen in kaart te brengen. Opmerkelijk genoeg werd ze niet vastgesteld in het Urkerbos. Het is bekend dat ze in bossen op kleigronden in Flevoland nagenoeg zijn verdwenen, maar in bossen met een zandige of venige ondergrond zou je ze nog verwachten. Elders in het Kuinderbos werden in 2015 nog wel Houtsnippen vastgesteld, maar hier was de stand in acht jaar tijd meer dan gehalveerd, maar kwamen ze nog wel voor.

Grutto, n=10

In de Rotterdamse Hoek werden tenminste zes alarmerende paren waargenomen. In Schokland waren dat twee van de vier paren.

Zomertortel, n=2

Zomertortels werden alleen waargenomen in Grote Trap op 11 juni. Op twee locaties werd een waarneming gedaan van een zingende vogel. De locaties lagen weliswaar ver uiteen, maar bij de tweede waarneming werd gezien hoe de vogel later richting de eerste locatie vloog. Het zou dus eventueel ook om slechts één territorium kunnen gaan.

Koekoek, n=9

In de meeste terreinen in Flevoland is tegenwoordig de dichtheid van de Koekoek laag. Grote Trap vormt hierop een uitzondering. In de lange strook zaten op 11 juni op diverse plekken mannetjes te zingen en vrijwel alle waarnemingen waren uitsluitend, voor zover dat mogelijk was. Het is niet duidelijk hoeveel vrouwtjes er aanwezig waren. Vanwege de vorm van het gebied zaten de territoria niet bijzonder dicht bij elkaar en normaal gesproken moet ook het omringende gebied worden mee berekend bij het vaststellen van de dichtheid. In dit geval echter bestaat het omringende landschap uit bijzonder grootschalig en diep ontwaterd agrarisch cultuurland, met lage dichtheden aan potentiële waardvogels. In de zijsloten van de twee tochten langs het gebied (met veel Kleine Karekieten) stond in 2015 bijvoorbeeld nauwelijks riet en werden geen zingende Kleine Karekieten gehoord. Het blijft dus een beetje de vraag waardoor Grote Trap zo aantrekkelijk is voor Koekoeken.

Ransuil, n=0

In het Urkerbos werd tijdens de avondronde op 15 juni een jagende Ransuil gezien in het centrale deel boven een extensief graslandje. Daarnaast werd een verse ruipe gevonden op 10 juli in het noordwestelijke deel. Hiermee is de aanwezigheid wel vastgesteld, maar de waarnemingen waren onvoldoende voor een aanvaardbaar territorium.

IJsvogel, n=0

Opvallend is het ontbreken van IJsvogels in het Urkerbos. Het grondwaterpeil is hoog en de vele afwateringssloten stonden gedurende het seizoen vol met water. Ook zijn er diverse waterpartijen aanwezig. De situatie leek dus ideaal voor IJsvogels. De enige waarneming werd echter gedaan op 10 juli, ver buiten de datumgrenzen.

Kleine Bonte Specht, n=2

Beide territoria werden vastgesteld in oud populierenbos in het oostelijk deel van het Urkerbos. Hier werden ze als nieuwe broedvogel vastgesteld. In de populierenbossen is voldoende dood staand hout en/of zijtakken aanwezig.

Wielewaal, n=3

Wielewalen werden uitsluitend vastgesteld in populierenopstanden, waar ze in het Urkerbos stabiel bleven. De natuurdoelstelling op deze opstanden is vermoedelijk gunstig, omdat ze bij forse kap van populierenopstanden nog al eens geneigd zijn te verdwijnen.

Vuurgoudhaan, n=4

Vuurgoudhanen verschenen in het Urkerbos. Ze werden uitsluitend vastgesteld in gesloten percelen van sitka- en fijnsparren.

Kuifmees, n=2

De Kuifmees maakt een stormachtige ontwikkeling door in de Flevolandse bossen, waar die in de afgelopen tien jaar in de meeste bossen is verdwenen, zoals in het Reve-Abbert, Horsterwold en Kuinderbos. Het is tegenwoordig een hele zoektocht om ze te vinden. Het is dan ook opmerkelijk dat ze zijn verschenen in het Urkerbos. Hier werd op 11 maart een paartje gezien in Corsicaanse dennen bij een open speelweide. Een tweede territorium werd gevonden op 7 mei op ongeveer 400 meter afstand van de eerste plek, wederom in Corsicaanse dennen.

Zwarte Mees, n=6

Net als de andere naaldhoutsoorten nam de Zwarte Mees ook toe in het Urkerbos. In veel Flevolandse bossen nemen ze af, zoals in het Kuinderbos. Vermoedelijk omdat het areaal naaldhout vanwege bosomvorming zienderogen afneemt. In het Urkerbos wordt naaldhout niet geoogst, wat waarschijnlijk gunstig is voor deze soorten.

Fluiter, n=1

Een Fluiter zong fanatiek in een gemengd perceel met loofhout van beuk, haagbeuk en eik op 15 juni. Het ging vrijwel zeker om een ongepaarde man, omdat de karakteristieke roep van gepaarde vogels niet werd gehoord.

Gekraagde Roodstaart, n=4

De twee Gekraagde Roodstaarten in Grote Trap zaten in oud vlierstruweel, dat tegenwoordig samen met oud wilgenbos in Flevoland een geliefd habitat is. In het Urkerbos werden ze vastgesteld in oud populierenbos en in een dennenvak bij een open plek in het bos.

Appelvink, n= 42

De Appelvink nam fors toe in het Urkerbos. Ze zijn gebaat bij het ouder worden van populierenbossen en de steeds ouder wordende gemengde loofhoutopstanden. Ook de naaldhoutvakken bleken in trek. Er werd een hoge dichtheid behaald van 18,9 pr./100 ha.

5. Evaluatie

De terreinen van Het Flevolandschap vormen tegenwoordig vaak een oase in het verder bijna broedvogelvrije agrarische landschap van de Flevopolders en de Noordoostpolder. Niet alleen zitten er vaak hoge dichtheden, maar ook de soortenrijkdom is groot. Zo stelden we dit jaar in het vijftal geïnterviewde terreinen maar liefst 81 soorten vast, waarvan er 20 voorkomen op de Rode Lijst. In bijna alle terreinen is de successie merkbaar die de ene soort doet verdwijnen en de andere doet toenemen. Zo verdwenen de Bontbekplevieren uit de Rotterdamse Hoek en Bergeenden en Kleinst Waterhoentjes uit Schokland en nam het aantal Veldleeuweriken af, maar daarentegen steeg in beide gebieden het aantal Gele Kwikstaarten en Tureluurs. In het Urkerbos deden broedvogels van opgaand en ouder bos het bijzonder goed en namen op enkele uitzonderingen na toe, zowel in loof- als naaldbos. Roofvogels bleven stabiel of namen iets toe, ondanks vermeende vervolging, die niet werd vastgesteld. De vogelbevolking is een stuk rijker geworden in de afgelopen zeventien jaar. Vanwege de doelstelling van natuurbos, kan de bosontwikkeling zijn vrije gang gaan. Opeengevallen gaten in het bos door aftakeling of storminvloeden raken snel begroeid door struweel en opslag, dat gunstig is voor struweelvogels. De meeste soorten van jong bos en struweel namen dan ook toe.

Foto 5. Populierenopstanden in het Urkerbos worden met rust gelaten, zodat veel staand en liggend dood hout aanwezig is. Hier werden Kleine Bonte Specht en Wielewaal vastgesteld, 6 april 2015 (Symen Deuzeman).

6. Literatuur

- van Beusekom R., Huigen P., Hustings F., de Pater K. & Thissen J. (red) 2005. Rode Lijst van de Nederlandse Broedvogels. Tirion Uitgevers B.V., Baarn.
- Bonder M. 1998. Broedvogels van het urkerbos in 1998. Sovon-inventarisatierapport 1998/18. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- van Dijk A.J. & Boele A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek, Nijmegen.
- Hustings M.F.H., Kwak R.G.M., Opdam P.F.M. & Reijnen M.J.S.M. 1985. Vogelinventarisatie. PUDOC, Wageningen en Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels. Zeist.
- Jalving R., van Beusekom R.F.J. & Wymenga E. 2000. Broedvogels in een aantal natuureservaten van het Flevolandschap in 1999. A&w-rapport 224. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.
- Jalving R. & Bremer P. 2001. Flora en fauna in het Staartreservaat in 2000. A&W-rapport 282. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.
- van Manen W. & Deuzeman S. 2011. Broedvogels van enkele terreinen van het Flevo-landschap in 2011. SOVON-inventarisatierapport 2011/. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Nagel J. 2014. Weidevogel en Rugstreeppadden, Inventarisatie Rotterdamse Hoek 2014. Rapport Flevolandschap, Lelystad.

Bijlage soortkaarten (volgende pagina's)

In opdracht van:

Nat u u r d i c h t b i j

HET FLEVO
LANDSCHAP

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

